

Skrajšajmo meter

Štirinajstkrat osem tisoč metrov

✍ in 📷 Blaž Stres

Izvor metra

Leta 1793, samo nekaj mesecev po eksekuciji francoskega kralja Ludvika XVI in tik pred začetkom vladavine terorja, je Francoski revolucionarni komite dal znanstveniku Josephu Lagrangeu nalogo, naj s svojo raziskovalno skupino pripravi nov utežni in merski sistem. Komite je upal, da bo ta sistem v nekaj letih dobil svetovno veljavo. Določili so, naj bo merska enota dolžin desetmilijonina dolžine kvadranta od ekvatorja do severnega tečaja, ki poteka skozi najsevernejše francosko mesto Dunquerque.

Izmeriti dolžino tega kvadranta ni bil mačji kašelj, to so ugotovili tudi zemljemerci in geografi družbe Great Trigonometric Survey v Indiji, ki so se še v naslednjem stoletju ubadali s tem zanimivim problemom. Ko so člani Revolucionarnega komiteja po velikih težavah pri merjenju od raziskovalne skupine končno dobili približno vrednost te desetmilijonine kvadranta, so opustili prvotni načrt. V zameno so privzeli dolžino, ki je bila slučajno enaka približni vrednosti dolžine kvadranta in je bila definirana z dvema zarezama v plošči iz litine platine in iridija, ki so jo hranili v Parizu. To dolžino so pomenovali »metre«; beseda izhaja iz francoskega glagola meriti, ki je izpeljanka iz grške besede »metron« z istim pomenom. Danes je enota

Chang Chuli (v ozadju Kumbakarna) s Pangpema Peaka

splošno sprejeta na raziskovalnem področju po vsem svetu, razen v Veliki Britaniji in Združenih državah Amerike.

Osvajanje tisočakov

Pol stoletja po definiciji dolžine metra so bile za uradno evropsko zgodovino odkrite najvišje gore na svetu – v Himalaji in Karakorumu. Pretvorba imperialnih meritev višine teh vrhov v metrični sistem je pokazala, da je med vsemi temi številnimi visokimi vrhovi, ki sestavljajo 2400 km (1500 milj) dolgo himalajsko verigo, le 14 višjih od 8000 m (26 240 čevljev).

Če primerjamo težavnost plezanja na nižje vrhove, na primer v francoskih Centralnih Alpah, najlažje smeri na osemtisočake niso veliko težje kot smeri, ki so jih preplezali v poznem 19. ali v začetku 20. stoletja. Težave so bile gledane s stališča težavnosti današnjih res dobrih vzponov, največkrat na spodnjem, (naj)lažjem delu težavnostne lestvice. Največji problem pri plezanju na osemtisočake je bila, in je še vedno, višina, ki plezalca upočasniti in ki je ničkolikokrat povzročila površnost in napake v presoji. Dlje traja plezanje na tako visok vrh, ranljivejši je plezalec za vremenske spremembe v svoji okolici, mraz, veter in plazove. Na višini morske gladine se lahko povprečno sposoben človek v pol ure povzpne za 300 m po sprejemljivi naklonini podlage (na primer 45–60 stopinj). Osvajanje osemtisočaka pri višinski razliki 3000–3500 m nad baznim taborom s takim tempom bi trajalo 5 ali 6 ur. Prvi vzponi na osemtisočake pa so bili redko krajši od obleganja 30 ali 40 dni. Zdaj so najboljši časi hitrih vzponov na osemtisočake zelo blizu meji desetih ur iz baznega tabora.

Preden se je začelo bolj tekmovalno in komercialno obdobje plezanja, so ljudje dokazano plezali na višine, ki so presegale 5350 m, iz verskih in trgovskih razlogov, pa tudi zaradi lova, vendar so bile vse trajne naselbine postavljene nižje od te višine. Nad višino 5350 m je vnos kisika iz vdihanega zraka v kri premajhen, da bi se življenjske funkcije lahko normalno ohranjale, saj je parcialni tlak kisika na tej višini za polovico manjši kot na morski gladini. Delež kisika v zraku pa je vedno enak, torej približno 21 %. Manjši parcialni tlak kisika spremeni procese

prenosa kisika med tkivi. Najpomembnejša posledica je znižanje hitrosti prenosa kisika iz vdihanega zraka v pljučih v kri ter iz krvi v tkivo, ki kisik nujno potrebuje. To so predvsem možgani in srce ter obremenjeno mišičje. Tudi v mirovanju telo rabi precej energije za delovanje možganov in prebavnega trakta; skupaj lahko porabijo več kot 50 % kisika. Telo se na znižanje parcialnega tlaka z višino prilagaja s povečevanjem števila krvnih telesc, ki prenašajo kisik. Tako je v pljučih na meji med zrakom in pljučnim mehurčkom nagnetenih precej več krvnih telesc kot na nadmorski višini 0 m. Kemijsko gledano telo s tem premika kemijsko ravnotežje v svojo korist, saj skuša z velikim številom rdečih krvničk, ki niso popolnoma zasičene s kisikom, privzeti enako količino kisika kot pri nižjih (normalnih) nadmorskih višinah in ga prenesti tja, kjer je potreben. S hitrim dihanjem si telo zagotovi izmenjavo porabljenih plinov s svežim zrakom. Tu pa se skriva za telo pogubna posledica dihanja, saj je zaradi nižjega zračnega tlaka, nižjih temperatur in hitrejšega dihanja izguba vode z izdihanim zrakom večja. Z dehidracijo se količina vode v telesu manjša in gostota krvi večja, zato se hitrost transporta po žilah zmanjša, napor srca pa poveča. Večina tkiv pa kljub temu ne dobi povsem normalne količine kisika.

Ugotovili so, da nad višino 5350 m, na katero se telo še lahko prilagodi in pri tem ohranja vse življenjske funkcije, prilagajanje pomanjkanju kisika ni več mogoče. Nad 6000 m se življenjske funkcije že začnejo spreminjati. Nad višino 7000 m in – še bolj drastično – 8000 m bi primerno treniran plezalec v toplih razmerah lahko preživel le nekaj dni, mogoče dober teden. Saj so že spali na vrhu Everesta brez kisika in bivakirali še kje nad 8000 m, vendar kljub temu ni mogoče prezreti splošne ugotovitve: na velikih višinah ti gre morda vse dobro, pa še vedno lahko umreš.

Alpinizem, mediji in javnost

Za medije so bili vedno vabljivi in zanimivi dogodki, iz katerih je bilo moč skovati bombastične naslove in si tako povečati naklade, poslušanstvo, gledanost ali število obiskov spletnih

Tabor na Daulagiriju, v ozadju Daulagiri II In III.

strani. Za področja v gorah, ki ležijo više od 8000 m, so izoblikovali skovanko »Cona smrti«. Zlahka bi jim oporekali in dokazali njihovo nepoznavanje osnovnih fizikalnih zakonov ter fiziologije človeka, nenatančnost in posploševanje, saj so za mejo vzeli višino 8000 m, ne pa 7500, 7000 ali 6000 m. Ali 5350 m! Edini razliki med vsemi temi višinami sta hitrost umiranja in majhno število osemtisočakov.

Ker torej plezanje nad 8000 m pomeni gledanje smrti v oči, se lahko vprašamo, zakaj bi kdo to počel, razen zaradi mastnega tiska. Izrabljena in zato toliko bolj banalna fraza Georgea Malloryja »... ker je pač tam!!« je bolj izjava nekoga, ki je v soboto zvečer – ravnokar – razbil mestno telefonsko govornico. Gore so tam za vsakogar, vendar tega vseeno ne počno vsi, niti jih ne briga, kaj se z gorami dogaja. Jerzy Kukuczka, drugi človek, ki je bil poleg Reinholda Messnerja na vseh 14 osemtisočakah, največkrat v alpskem slogu in po večini po prvenstvenih smereh ali zimskih ponovitvah smeri, je na isto vprašanje nekajkrat odvrnil: »Ni odgovora ... na neskončno vprašanje o pomenu odhajanja na himalajske odprave. Jaz nisem nikoli imel potrebe, da bi to razložil. Šel sem tja in plezal. To je vse.«

Kljub nelogičnosti te dejavnosti tistih, ki bi bili voljni poskusiti, ni nikoli zmanjkalo. Ti so zagotovili, da je zgodovina osemtisočakov le ponovitev razvoja plezanja v Evropi, vendar na precej bolj stisnjeni časovni lestvici. Najprej je

bilo obdobje prvih pristopov na osemtisočake v petdesetih letih, ki je trajalo dobrih deset let. Nato je sledilo drugo desetletje osvajanja sten in plezanja čeznje v šestdesetih in sedemdesetih ter odpiranja »zadnjih problemov« in preusmerjanja v težke stene nekoliko nižjih vrhov. Tretje obdobje se je začelo v osemdesetih letih ali celo nekoliko prej, z načinom, ki so ga v Alpah gorski vodniki poimenovali »an easy day for a lady« (lahak dan za gospo) – s komercialnimi odpravami na najvišje gore. Alpinizem in celotna gorniška srenja sta se razdelila nekako na tri dele: na tiste, ki nasprotujejo takemu načinu izkoriščanja gora, na tiste, ki s tem služijo, in na tiste, ki jih to ne briga. Vendar, če si predstavljamo, da bi bil Everest v eni izmed najrazvitejših industrijskih držav Evrope ali Severne Amerike, ali obstaja kdo, ki bi resnično verjel, da ne bi bil izkoriščen na podoben ali še bolj izpiljen način?!

Zaradi velikega števila »summiterjev« je postala gonja za vsemi 14 osemtisočaki, najhitrejšimi vzponi, spusti, soliranjem, novimi težkimi smermi, kvazivzponi v alpskem slogu ob fiksnih vrveh po steptani gazi, vzponi brez kisika in še čim za medije zanimiva in so jo podprli. Ob tem je javnost pozabila na precej težje stene nekoliko nižjih vrhov, ki so bile tako v laični in nezainteresirani javnosti deležne veliko manj pozornosti in zanimanja kot klasičen pristop na osemtisočak. Obstaja utemeljen dvom, da je lažje priti na kakšen osemtisočak po klasični sme-

ri prvopristopnikov, kot ponoviti ali preplezati novo smer v težki steni vrhov, ki ne sežejo čez osem tisoč, so pa visoki krepko čez 7000 m. Učinek na javnost in na sponzorje pa je bil še nedavno premosorazmeren z višino in obratno sorazmeren z alpinistično razgledanostjo. Za primer lahko vzamemo slovensko državno odpravo na Gjačung Kang (7988 m) iz leta 1999 pod vodstvom Andreja Štremflja - odličen in težek alpski vzpon čez deviško severno steno na le nekajkrat dosežen vrh, ki mu do 8000 m manjka samo debelejša snežna odeja. Medijski učinek je bil skoraj nikakršen. Vzpon planinca po neprimerno lažji poti prvopristopnikov na Čo Oju pa je imel merljiv, če ne celo večji učinek na laično javnost v slogu: Planinec brez posebnega napora osvojil osemtisočak. Le zakaj potem alpinisti zganjajo tak hrup zaradi šesttisočakov?

Zaradi množice vzponov in dosežkov, ki so vsi po vrsti označeni kot vrhunski, je tako -popolnoma nič presenetljivo - tudi javnost izgubila pregled nad dogajanjem in je temu primerno upravičeno skeptična do novih dosežkov ali pa je vsaj ne zanimajo kaj dosti. Tega so delno kri-

vi tudi alpinisti sami s svojo poštenostjo pri opisovanju in ocenjevanju vzponov ter željo, da bi od tega živeli.

Skrajšajmo meter

Izziv preplezati vseh štirinajst osemtisočakov je vsaj nekoliko povezan z zgodovino. Če bi bil meter kot enota dolžine malce daljši, bi bilo manj vrhov nad opevano magično mejo 8000 m in preplezati vse bi bilo lažja naloga. Če bi bila le dva ali trije ali pet, bi nekaj plezalcem to uspelo v kratkem času in ne bi bilo tako zanimivo. Če bi bil meter malce krajši, bi bilo teh vrhov veliko več. Če bi jih bilo 30 ali 40, je manj verjetno, da bi se pojavil kdo, ki bi sploh dobil to zamisel in bi jo bil tudi sposoben izpeljati. Koliko ljudi je do danes splezalo na vse štiritisoočake v Evropi? Tako se zdi število štirinajst idealno. Ne preveč - tako da ni nedosegljivo - ne premalo, tako da tega ne more storiti vsakdo.

Alpinisti med seboj

Zaradi učinka v javnosti je bilo od nekdaj nujno imeti dokazno gradivo o opravljenem vzponu, saj tudi alpinizem ni imun za prevare. Vendar se včasih zgodi, da zaradi pomanjkanja časa, slabe vidljivosti ali izčrpanosti dokazov ni. Ne moremo pa biti prepričani, da nobeden izmed vsesplošnih in svetovno razširjenih dvomov glede vzpona Toma Česna prek južne stene Lotseja leta 1990 ni imel niti malo korenin v zavisti ali v težavah, ki jih je ta vzpon prinesel pri bodočem zbiranju sponzorjev, ko je bil »zadnji veliki problem« rešen. Prav tako ne moremo biti prepričani, da vzroki za nesreče ne tičijo v (pre)ambicioznih posameznikih in navezah. Nekateri želijo biti na gori sami, da bi se čim več naučili in izkusili, tako da jim pozneje niti mediji niti sponzorji ne bi mogli očitati, da se »šlepajo«. Nekateri zato, da bi bili prvi tam (tega jim niti ne moremo zameriti). Drugi se spet počutijo dolžne sponzorjem, ki so jim omogočili odhod na odpravo. Tretji pa so tam, da bi pomerili svoje moči z dosežki predhodnikov v zanje preambicioznem slogu. Nekateri združujejo vse naštetu. Tveganje, da sredstev za odprave v primeru neuspeha v prihodnje ne bo, je

Kangčendzenga, posvetitev tabora

Severna stena Daulagirija

preprosto preveliko. In vendar – morda gre vse dobro, pa še vedno lahko umreš. Zato naj bi se alpinisti lotevali vzponov, ki so jim dorasli. Odgovorno do sebe in drugih, a vendar ambiciozno. Kajti plezanje in alpinizem v svojem jedru vključujeta smrtno nevarnost. Iti tja in se vrniti. In realno, pošteno oceniti vzpon. Saj vzpon na greben brez priključitve na obstoječo smer ali na vrh ni smer, ampak le dober in hraber pozizkus. Štiripasovnica, ki se konča s travnikom, ni avtocesta, bolj slepa ulica. Zmagati za vsako ceno pa je norost.

Nauk

Zdaj, ko se je drugo tisočletje v resnici končalo – leto pozneje, kot je naivno verjela in ga tudi praznovala velika večina ljudi na Zemlji – se je, razumljivo, smiselno vprašati, kaj bo prineslo naslednje. Lahko bi bilo verjeti, da se oprema ne bo izboljšala, ker to ni več mogoče. Da so puhaste enodelne obleke, peresno lahke dereze in cepini, plastični čevlji, ki ne tehtajo več skoraj nič, najboljši in da ne morejo biti še boljši. Vendar so isto verjeli že leta 1950 na Annapurni. Oprema se izboljša, vedno se. Osebne sposobnosti tudi. Vedno so se. Kot je legendarni britanski plezalec Don Whillans dejal o svojih slavnih smereh: »Everybody will be doing them when the sun comes out.« Vsakdo jih bo

plezal, ko bo pravi čas. Mogoče so včasih razmere lahko toliko boljše, da so časi vzponov toliko krajši. Veliko jih je že stalo na vseh štirinajstih osemstisočakah, preplezali jih bodo v letu dni, v manj kot letu, nekdo bo splezal na Everest desetkrat ali stokrat. Nekdo bo gor prvi prinesel bicikel, drugi surf. Problemi bodo rešeni. Zlezli bodo na vzhodno in južno ostenje Kangčendzenge, severno steno Lotseja, severna ostenja karakorumskih osemstisočakov, vzhodno steno Makaluja. 1000 let je verjetno dovolj dolga doba, da je moč računati na vzpone na osrednji previs v Lotseju in prečenje podkve Nuptse, Lotse, Everest. Odkriti bodo drugi »zadnji problemi« in verjetno bodo tudi tisti hitro rešeni. In kaj potem? Slavko Svetičič je nekoč rekel: »Letos plezam na balvane in slapove.« Kdo ima toliko poguma, da bi bil še lahko tako preprosto natančen in pošten?!

Viri:

1. Sale, R., in Clare, J. (2000). On top of the world. Harper Collins Publishers. London. Str.: 5–20.

2. Kunyal, J. C. (2002). Mountain expeditions: minimising the impact. Environmental Impact Assessment Review. Vol: 22. Str.: 561–581.

3. Članki iz revij: Climbing, Rock and Ice, High. ○